

Nr 254.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till åtgärder för främjande av tillverkningen av tegelrör; given Stockholms slott den 12 april 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Axel Gjöres.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 april 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och jordbruksdepartementen samt statsråden Sträng och Eriesson anför chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres.

I en den 26 juni 1945 dagtecknad framställning har *Sveriges lantbruksförbund* anfört följande: Bristen på dräneringsrör för jordbrukets behov hade sedan någon tid tillbaka visat sig påtaglig. Vid sammanträden, som hållits mellan representanter för lantbruksstyrelsen, statens industrikommission, statens livsmedelskommission, statens priskontrollnämnd, lantbruksförbundet och tegelindustrien hade utrönt, att ett i förhållande till de senaste åren kraftigt ökat behov av tegelrör föreläge icke endast för

jordbrukets del utan även för flygplatsarbeten och beredskapsarbeten i form av större avdikningsföretag samt att den brist på rör av ifrågavarande slag, som redan uppstått, till stor del vore beroende av den prissättning, som skett till förmån för tillverkningen av mur- och byggnadstegel i förhållande till tillverkningen av dräneringsrör. På grund härav och under framhållande av nödvändigheten för landets jordbruk, att en tillräcklig produktion av dräneringsrör upprätthölls, hemställde förbundet, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, som visade sig nödvändiga för ett omedelbart tryggande av nämnda produktion.

Spörsmålet om understödjande av produktionen av tegelrör upptogs i en motion vid 1945 års höstriksdag (II: 647 av herr Vigelsbo m. fl.). Motionen föranledde ett uttalande i riksdagens skrivelse den 4 december 1945, nr 566, i samband med beviljande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 av anslag till åtgärder för utökning av vinterproduktionen av murtegel. Riksdagen anförde:

Med anledning av motionen II: 647 har riksdagens vederbörande utskott under hand inhämtat upplysningar i ärendet från lantbruksstyrelsen, industrikommissionen, bränslekommissionen och priskontrollnämnden. Frågan om en ökning av tillverkningen av tegelrör synes enligt vad härvid framgått icke blott vara beroende av att erforderliga kvantiteter bränsle kunna ställas till förfogande utan även sammanhånga med att tegelbrukens behov av arbetskraft kan tillgodoses. Från olika håll har starkt understukits, att en ökning av tegelrörsproduktionen icke finge medföra en minskning av murtegelproduktionen. Priskontrollnämnden har upplyst, att i vissa fall framställningar inkommit till nämnden om höjning av prisen å tegelrör vid utökad tillverkning, under förutsättning likväl att någon minskning av vederbörande företags produktion av murtegel icke härigenom skulle uppkomma. I dessa fall har priskontrollnämnden enligt vad som inhämtats ställt sig tillmötesgående till de gjorda framställningarna. Från bränslekommissionen har erhållits den upplysningen, att utsikter finnas att erforderligt bränsle kan för ändamålet ställas till förfogande under nästa år. Riksdagen vill i detta sammanhang framhålla, att en rationellt organiserad samverkan mellan producenter och konsumenter av tegelrör för jordbrukets behov måhända skulle vara ägnad att befordra en ökad produktion på området, enär producenterna härigenom skulle få en bättre överblick över avsättningsmöjligheterna.

Då det är av största betydelse såväl för byggnadsverksamheten som för jordbruksnäringen att produktionen av mur- och taktegel samt tegelrör hålles på en sådan nivå, att efterfrågan i största möjliga mån kan tillgodoses, utgår riksdagen från att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga och vad därmed står i samband allvarlig uppmärksamhet samt vidtager de åtgärder, som kunna för ändamålet tillgodoseende befinnas erforderliga.

Sedan lantbruksförbundets framställning remitterats till industrikommissionen samt Kungl. Maj:t den 14 december 1945 uppdragit åt kommissionen att, under iakttagande av vad i riksdagens nyss omförmälda skrivelse därom anförts, överväga samt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till åtgärder,

som kunde befinnas ägnade att utan att eftersätta produktionen av mur- och taktegel befordra en ökad tillverkning av tegelrör, har industrikommissionen i skrivelse den 6 mars 1946 inkommit med framställning rörande dylika åtgärder.

Industrikommissionen uppger, att produktionen av tegelrör omfattat under 1944 omkring 37 miljoner rör och under år 1945 omkring 43 miljoner rör, av vilken sistnämnda kvantitet omkring 40 miljoner använts för jordbruksarbeten och omkring 3 miljoner för andra arbeten. Beträffande behovet under år 1946 har till kommissionen från lantbruksstyrelsen överlämnats en sammanställning av de kvantiteter tegelrör, som för jordbrukets del torde komma att erfordras under år 1946. Sammanställningen är grundad på uppgifter *dels* från hushållningssällskapen — i allmänhet avseende behovet av rör vid såväl statsunderstödda täckdikningsföretag som den täckdikning, vilken skedde utan dylikt understöd —, *dels ock* från lantbruksingenjörerna, avseende behovet vid av dem planerade företag. Sammanställningen redovisar ett totalt behov av 47 426 000 tegelrör för jordbrukets del. Lantbruksstyrelsen uppger, att behovet av tegelrör under år 1947 torde komma att stiga ytterligare.

Industrikommissionen framhåller, att 1944 och 1945 års produktion icke varit tillräcklig för täckande av behovet av tegelrör under dessa år och att även under år 1946 en brist på tegelrör kommer att uppstå, därest icke en ökning av tillverkningen i förhållande till 1945 års produktion kan åstadkommas. Kommissionen beräknar behovet av tegelrör för jordbruksarbeten under år 1946 till omkring 50 miljoner rör och anser fördenskull en merproduktion av omkring 10 miljoner rör erforderlig för täckande av det beräknade behovet. Enligt kommissionen har verkställd utredning givit vid handen, att en kapacitet för produktion av drygt 50 miljoner tegelrör står till förfogande, även om mur- och taktegel tillverkas i beräknad omfattning.

Industrikommissionen anför härefter:

Trots sålunda förefintlig kapacitet torde en erforderlig ökning icke kunna komma till stånd utan särskilda åtgärder. Farhågor hava till och med yppats för att svårigheter skulle komma att uppstå att upprätthålla produktionen vid 1945 års nivå. Följande omständigheter torde hava lett till detta läge. Efterfrågan på rör avtog i hög grad under åren 1940—1943 på grund av bland annat den stora bristen å arbetskraft för täckdikningsarbeten. Härav följde, att även tillverkningen minskades. Under de följande krigsåren ökade efterfrågan åter, men en på grund härav önskad produktionsökning uteblev. Anledningen härtill torde vara, att, enär förbrukarna av rör utgöra ett stort antal och envar blott behöver små kvantiteter, medan murtegelkonsumenterna i regel inköpa stora partier, med försäljningen av rör förenade besvär är förhållandevis större än vad fallet är i fråga om murtegel. I detta sammanhang må nämnas, att en produktion av 50 miljoner rör endast omfattar omkring 5 procent i godsmassa räknat och, därest i stället värdet lägges till grund, omkring 10 procent av tegelbrukens hela beräknade tillverkning under år 1946.

Av kommissionens framställning framgår vidare följande: Prisförhållandena beträffande tegelrör äro för närvarande synnerligen växlande och icke grundade på någon enhetlig norm. Sålunda tillverkas rör i nio olika dimensioner med diametrar å rören mellan 40 och 200 mm till många olika priser för varje dimension. Sedan början av år 1945 ha förhandlingar pågått mellan bl. a. kommissionen, priskontrollnämnden och tegelindustrieföreningen angående höjning av priserna på tegelrör. Under dessa förhandlingar har av föreningen framlagts förslag till prislista, grundad på en beräknad normalvikt å godsmassan i de olika dimensionerna och ett pris av 6 öre per kilogram för rör i dimensionerna 40—75 mm och 7 öre per kilogram i övriga dimensioner. Härigenom har föreningen kommit fram till priser växlande mellan 60 kronor för 1 000 stycken i dimensionen 40 mm och 630 kronor för 1 000 stycken i dimensionen 200 mm. Förslaget godtogs emellertid icke av priskontrollnämnden.

Under prisfrågans fortsatta behandling har industrikommissionen inhämtat yttranden från lantbruksstyrelsen och Sveriges lantbruksförbund. *Lantbruksstyrelsen* konstaterar, att den av tegelindustrieföreningen föreslagna höjningen av rörpriserna skulle innebära en ökning av jordbrukets totalkostnader för dräneringsrör med inemot 5 procent, beräknat på de i maj 1945 rådande priserna. Styrelsen framhåller vidare, att även om styrelsen måste slå vakt om att priserna på jordbrukets produktionsfaktorer icke utan trängande skäl höjdes, styrelsen dock — med hänsyn till att kostnaderna för rör i allmänhet torde uppgå till mindre än halva totala kostnaden för ett täckdikningsföretag — ansåge, att de föreslagna prishöjningarna icke komme att få alltför stor betydelse. *Lantbruksförbundet* framhåller likaledes, att kostnaderna för rören utgjorde en förhållandevis ringa andel av de totala kostnaderna för täckdiknings- och andra dräneringsarbeten inom jordbruket, och anför, att med hänsyn till jordbrukets starka intresse av att dess behov av dräneringsrör bleve tillgodosett, en måttlig prishöjning på rören syntes i och för sig vara att föredraga framför det nu rådande knapphetstillståndet. Prishöjningen borde dock begränsas till det minsta mått, som kunde beräknas medföra den önskade effekten.

Industrikommissionen har därefter haft förnyade förhandlingar med priskontrollnämnden. I en till kommissionen avgiven skrivelse uppger priskontrollnämnden, att en under år 1945 av nämnden företagen undersökning av produktionskostnaderna för dräneringsrör vid vissa av tegelindustrieföreningen såsom representativa anvisade tegelbruk givit vid handen, att de nuvarande priserna i allmänhet lämnade avsevärt överskott utöver de rörliga kostnaderna och att enligt nämndens beräkning denna fasta kostnadstäckning vore av ungefär samma storleksordning som den täckning av de fasta kostnaderna, vilken erhöles vid murtegelproduktionen. Nämnden finner därför, att någon generell prishöjning upp till de av tegelindustrieföreningen föreslagna priserna icke är motiverad ur kostnadssynpunkt.

Då emellertid vissa tegelbruk icke företagit samma procentuella prishöjning å tegelrör som å murtegel, anser nämnden, att viss justering av dessa bruks stoppriser å rör borde äga rum, så att relationen mellan priserna å murtegel och tegelrör bleve ungefär desamma som före kriget. Nämnden förklarar sig med hänsyn härtill vara beredd att efter framställning från ifrågavarande bruk bevilja prisförhöjning å tegelrör upp till 1939 års priser med tillägg av 40 procent, dock med viss i nämndens skrivelse närmare angiven maximering. Härigenom skulle enligt nämndens uppgift vissa rörpriser vid tegelbruk, som år 1939 representerade omkring 55 procent av den totala rörproduktionen, bliva föremål för en prisförhöjning, varierande mellan 1 och 25 procent. Nämnden säger sig dessutom vara beredd att utöver dessa gränser bevilja prisförhöjning i de fall, då avsevärd ökning av rörproduktionen därigenom kan ernås.

Industrikommissionen anför slutligen i sin framställning av den 6 mars 1946, att då de av priskontrollnämnden medgivna prishöjningarna å tegelrör icke torde vara tillfyllest för att åstadkomma erforderlig ökning av produktionen, andra åtgärder måste vidtagas. Kommissionen förordar härvid en anordning med premier till vederbörande företag, vilka skulle utgå med 14 kronor för 1 000 rör i dimensionen 50 mm samt med ett i förhållande därtill beräknat belopp för övriga dimensioner. Hänsyn skulle därvid tagas till rörens vikt samt till tillverkningskostnaderna för och den större eller mindre efterfrågan å de olika dimensionerna. Premierna skulle utgå för de kvantiteter rör, som vederbörande bruk tillverkade utöver 1945 års produktion, under förutsättning dock att mur- och taktegelproduktionen vid bruket icke understeg den högsta produktionen under något av åren 1943—1945. Därest på basis av dessa förutsättningar en produktionsökning av 10 miljoner rör komme till stånd, torde för produktionspremierna ett belopp av högst 300 000 kronor vara erforderligt.

Industrikommissionens framställning utmynnar i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte till kommissionens förfogande ställa ett belopp av intill 300 000 kronor att i huvudsak enligt förut angivna grunder användas för en ökning av produktionen av tegelrör utöver 1945 års tillverkning.

Över *industrikommissionens* framställning har efter remiss yttrande avgivits av *kommerskollegium*, som icke funnit anledning till erinran mot det av kommissionen framlagda förslaget.

Den utredning, som av *industrikommissionen* företagits rörande tegelrörproduktionen, synes giva vid handen, att utan särskilda åtgärder produktionen av dylika rör under år 1946 icke kommer att kunna tillgodose den ökade efterfrågan på dylika rör, som kan förväntas uppkomma under samma år. Å andra sidan anses tegelbrukens kapacitet medgiva en ökad produktion av tegelrör utan att produktionen av mur- och taktegel eftersättes. Den närmast till hands liggande åtgärden för att öka tillverkningen av tegel-

*Departements-
chefen.*

rör kunde synas vara att medgiva en generell prisförhöjning å tegelrör. Emellertid har priskontrollnämnden funnit de nuvarande produktionskostnaderna för tegelrör icke motivera en generell prishöjning å dylika rör och fördenskull förklarar sig icke vilja medverka därtill. Däremot är nämnden beredd medgiva prisförhöjningar i särskilda fall under vissa förutsättningar.

Även jag anser i nuvarande läge en allmän förhöjning av priserna på ifrågavarande rör höra undvikas. Emellertid torde de partiella prishöjningar, som priskontrollnämnden förklarar sig villig medgiva, icke vara tillräckliga för att stimulera till den ökning av tegelrörproduktionen, som anses önskvärd. Andra åtgärder för sådant ändamål synas därför påkallade. Industrikommissionens nu i sådant syfte framlagda förslag, att de företag, vars produktion under år 1946 förete ökning i förhållande till 1945 års produktion, skola äga erhålla visst bidrag av statsmedel, beräknat i förhållande till produktionsökningens storlek. Förutsättning härför skall dock vara, att mur- och taktegelsproduktionen icke understege den högsta produktionen under något av åren 1943—1945.

I det läge, som nu är förhanden på tegelrörproduktionens område, finner jag mig böra tillstyrka industrikommissionens förslag. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t och efter Kungl. Maj:ts bemyndigande på industrikommissionen att meddela närmare föreskrifter rörande det föreslagna statsstödet.

Anslagsbehovet uppskattas av industrikommissionen till högst 300 000 kronor. Då till Kungl. Maj:ts förfogande icke stå några medel till täckande av dessa kostnader, måste särskilda medel härtill begäras av riksdagen. Någon utbetalning av bidrag torde knappast kunna äga rum förrän under senare delen av år 1946. Det synes därför vara tillräckligt att upptaga anslag för ändamålet å riksstaten för budgetåret 1946/47. Mot industrikommissionens beräkning av anslaget har jag intet att erinra.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Åtgärder för främjande av tillverkningen av tegelrör*
för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av ..... kronor 300 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:

Sven Persson.